

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ

ТРЕТЯК Т.В.,

Полтавський університет споживчої кооперації України

У статті розглянуто основні підходи до тлумачення поняття “інвестиційний потенціал регіону”; наводиться власне визначення його економічної сутності; визначено типи інвестиційного потенціалу регіону.

The article considers basic ways to interpret the notion of “investment potential of a region”. It also gives my own definition of its economic essence. This article defines the types of investment potential of a region.

Постановка проблеми. Формування і використання інвестиційного потенціалу є ключовим завданням науково-технічного прогресу і соціально-економічного розвитку регіонів України. Проблеми визначення змісту інвестиційного потенціалу регіону досліджені недостатньо. Поняття “інвестиційний потенціал регіону” вченими в основному розглядається в контексті інвестиційного потенціалу підприємства, як структурний елемент виробничого або економічного потенціалу. Пріоритетним на сьогодні є дослідження можливості формувати, використовувати у повному обсязі і нарощувати інвестиційний потенціал регіонів для забезпечення динамічного росту економіки на регіональному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти інвестиційного потенціалу досліджували Ткачук В. Р., Іванов С.В., Цибикидоржієв В.Д., Дацій Н.В., Романова Т.В., Бурковський В.В., Каламбет С.В., Гриньова В.М., Коюда В.О., Ісаков А.М., Коуз Р., Красільников О.Ю., Марголін О.М., Поверенов В.В., Резник Г.О., Чернов В.П., Ройзман І., Шахназаров О., Грішина І., Тумусов Ф.С., Бандурін О.А. та інші. Але єдиної точки зору щодо трактування інвестиційного потенціалу регіону немає, особливо це стосується його структурних елементів. Поглиблення досліджень сутності, вивчення складових елементів інвестиційного потенціалу регіону дозволять вирішити комплекс проблем формування і стимулювання інвестиційної діяльності з боку органів місцевої влади.

Цілі статті полягають у визначенні сутності інвестиційного

потенціалу регіону і дослідженні його складових елементів.

Виклад основного матеріалу. У сучасних соціально-економічних умовах зростає актуальність досліджень інвестиційного потенціалу на регіональному рівні. Інвестиційний потенціал є одним із головних факторів забезпечення зростання валового внутрішнього продукту, національного доходу, досягнення позитивного сальдо місцевих бюджетів і державного бюджету України. Має місце неузгодженість змісту та неоднозначність трактування сутності інвестиційного потенціалу на регіональному рівні, що обмежує можливість виявити проблеми використання та у більшому обсязі використати інвестиційний потенціал регіонів для розширеного відтворення виробництва і зростання економіки України в цілому. Інвестиційний потенціал України і кожного регіону окремо не достатньо сформований і потребує нових наукових розробок.

В Українському законодавстві не наводиться визначення інвестиційного потенціалу. Згідно з Законом України "Про інвестиційну діяльність", інвестиції – “усі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об’єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (доход) чи досягається соціальний ефект” [1].

В економічних словниках розглядають загальне поняття «потенціал»- як сукупність наявних засобів продуктивних сил, можливостей і т.п., що можуть бути використані в будь-якій галузі. В економічній енциклопедії [3] "потенціал" розглядається як наявні в економічного суб’єкта ресурси, їхня оптимальна структура й уміння раціонально використовувати їх для досягнення поставленої мети.

Серед науковців, які досліджували категорію інвестиційного потенціалу, єдина точка зору щодо визначення його економічної сутності відсутня. Точки зору вчених щодо визначення категорії “інвестиційний потенціал” можна систематизувати за підходами:

- сукупність природних, економічних та соціальних передумов (Ткачук В.Р., Ісаков А.М., Ройзман І., Шахназаров О., Грішина І.). Визначення Ткачука В.Р. на нашу думку є більш обґрунтованим. Автор звертає увагу на те, що якістю інвестиційного потенціалу регіону є його інформативна наповнюваність, а сам інвестиційний потенціал є продуктом зведення, аналізу та оцінки параметрів ресурсної забезпеченості та інвестиційної активності регіону [7]. У визначенні Ісакова А.М. враховується можливість розширення “інвестиційної місткості”. Ройзман І., Шахназаров О., Грішина І. базою інвестиційного

потенціалу вважають лише інвестиції в основний капітал.

- сукупність можливостей ресурсів, вкладення капіталу (Р. Коуз, В.В. Поверенов, Гриньова В.М., Коюда В.О.). Визначаючи власне поняття інвестиційного потенціалу, необхідно врахувати, що В.В. Поверенов не бере до уваги вплив соціальних і природних факторів і доводить абсолютну залежність потенціалу від інвестиційного клімату. Коуз Р. визначає інвестиційний потенціал лише за наявності економічного ефекту. Гриньова В.М., Коюда В.О. розглядають поняття як можливість вкладення капіталу з метою наступного його збільшення [3] і не враховують фактори впливу і наявність умов, які нададуть можливість реалізувати інвестиційний потенціал. Клияненко Б.Т., Маслова Г.Н., Шевцова Я.А. вважають інвестиційний потенціал вартісною характеристикою можливостей і привабливості підприємства і не враховують впливу соціально-економічних та правових передумов, які можуть заперечувати реалізацію потенційних можливостей підприємства.

- сукупність інвестиційних ресурсів (Іванов С.В., Чуб Б.О., Бандурін О.А., Марголін О.М., Тумусов Ф.С., Красільников О.Ю.). Автори даної групи наголошують на пропозиції інвестицій, не враховуючи вплив на інвестиційний потенціал інвестиційного попиту. Красільников О.Ю. обмежує визначення інвестиційного потенціалу лише регіональними суб'єктами інвестування. Іванов С.В. намагається поєднати у інвестиційному потенціалі регіону сукупність ресурсів, факторів і умов, а саме величину матеріальних, нематеріальних, фінансових і інших інвестиційних ресурсів, які можуть бути використані для відтворення і розвитку суб'єктів економічної діяльності на території регіону в умовах інвестування, що існують у регіоні [5].

- інвестиційний попит (Абикаєв МА, Бочаров ВВ). На нашу думку дане визначення зводиться лише до інвестування за рахунок власного капіталу та не враховується вплив інвестиційної пропозиції на інвестиційний потенціал регіону.

- величина розриву між валовими заощадженнями і реальними інвестиціями (Бурковський В.В., Каламбет С.В.), що на наш погляд не враховує фактори, які впливають на інвестиційний потенціал регіону [2].

- сукупність фінансового потенціалу підприємств, населення і бюджету регіону (Резник Г.О., Чернов В.П.). Визначення привертає увагу приналежністю до потенціалу бюджету регіону, але

інвестиційний потенціал не можна трактувати лише як фінансовий потенціал.

Інвестиційний потенціал кожного окремо взятого підприємства знаходиться в тісному взаємозв'язку з утворенням загального інвестиційного потенціалу регіону. На інвестиційний потенціал підприємства впливають внутрішні фактори організації і управління, його економічна діяльність і результати, інноваційно-інвестиційна стратегія розвитку.

На активізацію використання інвестиційного потенціалу регіону значний вплив мають такі фактори, як рівень загальноекономічного розвитку регіону, що визначає потенційну потребу і можливості в обсягах інвестування; можливість формування інвестиційних ресурсів за рахунок власних джерел; рівень розвитку ринкової інфраструктури регіону; потенційний попит населення на споживчі товари і послуги; можливість залучення заощаджень населення регіону для використання як джерело інвестиційних ресурсів; рівень розвитку банківського сектору і можливість залучення зовнішніх інвестицій; рівень достатності інвестиційних ресурсів з місцевого бюджету; виробничо-підприємницьке середовище (галузева структура, структура видів економічної діяльності, структура форм власності); інформаційна система.

Головним джерелом зростання інвестиційного потенціалу регіону, на нашу думку, повинно бути не збільшення чисельності працюючих і високі темпи нарощування капіталовкладень, а якісні фактори, серед яких підвищення інтенсивності виробництва та поліпшення якості продукції, і на цій основі забезпечення рентабельності діяльності й економічного зростання, удосконалення структури інвестицій в основний капітал регіону на інноваційній основі і активізація використання інвестиційного потенціалу.

За даними Полтавської обласної державної адміністрації, інноваційно-активні підприємства на 2007 рік знаходились лише у містах Полтава, Кременчук, Лубни. Їх кількість щороку зростала, але у решті районів інноваційної активності не спостерігалось. Оптимізувати частку інноваційно-активних підприємств на решту території можливо було б шляхом податкового стимулювання впровадження інноваційних технологій в межах частки надходжень до місцевого бюджету, з одночасним зростанням децентралізації державного бюджету.

Полтавська область має широкі можливості природно-

географічних і соціально-економічних умов, що сприяють зростанню інвестиційних надходжень до регіону. Але вони використовуються не повною мірою. Про це свідчить наявність значної частки родючих земель, що пустують, але могли б бути використані для нарощування сільськогосподарського виробництва. Для ефективного використання таких можливостей факторів, необхідно активно рекламувати інвестиційний потенціал регіону. За даними Полтавської обласної державної адміністрації за 2008 рік Великобагачанський, Гребінківський, Зінківський, Карлівський, Кобеляцький, Котелевський, Кременчуцький, Миргородський, Чутівський, Шипацький райони взагалі не підготували інвестиційних пропозицій, із них Котелевський і Чутівський райони не видавали презентаційних матеріалів, що знизило інвестиційний рейтинг районів за вкладеннями в основний капітал на 1 особу відповідно до 18 і 25 місця серед районів Полтавської області.

У регіоні на 2008 р. розташовані 8 бізнес-центрів і бізнес інкубаторів, з них 5 розташовані у містах Полтава, Кременчук, Лубни і Комсомольськ. Решта території не є забезпечена таким елементом інвестиційної інфраструктури. В Полтавській області діють інвестиційні компанії Росії, США, Італії, Японії, але такі структури інвестують у високоприбуткові проекти. Станом на 01.01.2006р. банківська система області налічує 2 банки - юридичні особи (АБ "Полтавабанк", АКБ "АвтоКрАЗ"), 60 філій банків, 2 представництва та 707 безбалансових відділень, але з них одиниці інвестують на фондовому ринку, лише на 17,6 % (у 2007р.) інвестицій у основний капітал припадає на кредити банків і інші позики. Банківська система потребує стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності на рівні державних і місцевих органів влади, що дозволило б використати її інвестиційні можливості.

Ще однією з найважливіших факторів є інвестиційний потенціал заощаджень населення. Але ефективність його використання залежить від соціально-економічних, політичних, правових умов, менталітету і свідомості громадян, рівня корупції та інших факторів. Але складно залучити заощадження населення за умов, коли, наприклад, у 2006р. середньомісячна заробітна плата у галузях сільського господарства, охорони здоров'я та соціальної допомоги, культури і мистецтва потенційно нижча від прожиткового мінімуму.

Враховуючи такі значні перепони у реалізації інвестиційного

потенціалу регіону, на нашу думку, інвестиційний потенціал регіону необхідно поділити за трьома такими класифікаційними ознаками.

Враховуючи різного роду обмеження, що не сприяють реалізації інвестиційного потенціалу регіону, ми класифікуємо інвестиційний потенціал регіону за рівнем забезпечення правовою базою на забезпечений і незабезпечений. Так, теоретично можна виділити деякі форми фінансового забезпечення інвестиційного потенціалу (транстинг, інжиніринг, еккаунтинг, лізбек, селенг), але досвіду використання їх в Україні немає, а правове регулювання відсутнє.

Враховуючи специфічність особливостей кожного регіону, варто класифікувати інвестиційний потенціал регіону за наявністю сприятливих для його реалізації природно-географічних і соціально-економічних умов на теоретичний і фактичний. Допоки не має можливості використати певний інвестиційний ресурс (наприклад, родючі землі, корисні копалини і інші), не можна вважати їх теоретичним потенціалом, якщо не створено в регіоні умов для рентабельного використання, видобутку чи переробки таких ресурсів.

Враховуючи, що не в кожному регіоні на даному етапі розвитку є ефективний механізм реалізації інвестиційного потенціалу регіону, ми за рівнем залучення інвестиційного потенціалу регіону до потреб економіки виділяємо реалізований і нереалізований. Невикористані можливості факторів, що формують реалізований інвестиційний потенціал регіону, повністю використані для активізації інвестиційної діяльності і забезпечують розширене відтворення на інноваційній основі.

Іванов С.В. розглядає інвестиційний потенціал регіону як структурний елемент фінансово-економічного потенціалу регіону, який в свою чергу, разом із природно-ресурсним, трудовим, виробничим, науково-технічним, експортним, інфраструктурним, інституційним, споживчим, інтеграційним, рекреаційним потенціалом, є частиною економічного потенціалу регіону [5]. Таким чином, інвестиційний потенціал регіону він пропонує оцінювати як сукупність виробничо-фінансового, соціально-економічного, природно-ресурсного потенціалів, за мінусом факторів, що негативно впливають на інвестиційну привабливість регіону [6].

Висновок. Інвестиційний потенціал регіону, на нашу думку, – це сукупність соціально-економічних, природно-географічних, правових можливостей факторів, умов і властивостей регіону, що

забезпечать активізацію інвестиційної діяльності в регіоні і її розвиток на інноваційній основі. Інвестиційний потенціал регіону доцільно вивчати у тісному взаємозв'язку з інтелектуальним, земельним, ресурсно-сировинним, енергетичним, інфраструктурним, інноваційним, інституційним, споживчим, кліматичним, геополітичним та правовим потенціалами.

В умовах децентралізації управління у сфері інвестування, набуває актуальності дослідження сутності інвестиційного потенціалу регіону, що дозволить обґрунтувати шляхи забезпечення використання інвестиційного потенціалу регіону у повному обсязі.

Список літератури:

1. Закон України "Про інвестиційну діяльність" від 18.09.2001р. № 1560-ХІІ.
2. Буряковський В.В., Каламбет С.В. Оцінка інвестиційного потенціалу в Україні та основні напрямки його реалізації // *Економіка и управление*. – 2002. - № 6. – С.35-37.
3. Гриньова В.М. Проблеми розвитку інвестиційної діяльності: Монографія / В.М. Гриньова, В.О. Коюда, Т.І. Лепейко, О.П. Коюда; За заг. ред. В.М. Гриньової. – Харків: ХДЕУ, 2002. – 464 с.
4. *Економічна енциклопедія* / За ред. С.В. Мочерного. – К.: Академія, 2000. – 2002. – 951 с.
5. Іванов С.В. Методологічні підходи до визначення сутності інвестиційного потенціалу // *Економіка: проблеми теорії та практики*: Зб. наук. пр. – Випуск 195, т.1 – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – С. 98-104.
6. Іванов С.В. Оцінка інвестиційного потенціалу регіону // *Економіка: проблеми теорії та практики*: Зб. наук. пр. – Випуск 191, т.21– Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – С. 100-103.
7. Ткачук В. Р. Організаційний механізм формування та нарощування інвестиційного потенціалу регіону: автореф. дис. канд. екон. наук: 08.00.05 / Полтавський національний технічний університет ім. Юрія Кондратюка. — Полтава, 2008. — 19 с.